

Олександр Сергійович СОКОЛОВ*(Київський університет інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», м. Київ)*

ЗНАЧЕННЯ, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті доведено, що економічна безпека держави є однією з ключових складових національної безпеки, що забезпечує стабільність, конкурентоспроможність і сталий розвиток країни. Вона передбачає захист економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, підтримку макроекономічної стабільності та створення умов для зростання національної економіки.

Визначено, що основними завданнями забезпечення економічної безпеки є захист національних економічних інтересів, запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам, формування ефективної фінансової та монетарної політики, що сприятиме збереженню стабільності національної валюти, контролю над рівнем інфляції та боргового навантаження.

З'ясовано, що принципи забезпечення економічної безпеки держави - це основоположні правила та норми, які регулюють діяльність державних органів і підприємств для створення стабільного, стійкого та конкурентоспроможного економічного середовища, здатного протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Вони включають набір основних ідей та стратегій, які визначають підходи до захисту національних економічних інтересів, гарантують стабільність економічної системи та сприяють розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

Ключові слова: *забезпечення економічної безпеки держави, значення, завдання, принципи, національна безпека, економічні інтереси держави, система правового регулювання.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження значення, завдань та принципів забезпечення економічної безпеки держави для вітчизняної адміністративно-правової науки зумовлена поєднанням декількох факторів.

По-перше, вітчизняна адміністративно-правова наука відіграє важливу роль у формуванні правового середовища для забезпечення економічної безпеки. Це включає розробку законодавства, яке регулює діяльність органів державної влади у сфері економіки, забезпечує захист інтересів держави та її громадян, зберігає цілісність та життєздатність національної економіки навіть в умовах кризових ситуацій¹.

¹ Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика : колективна монографія / Є. Герасименко, П. Діхтієвський, Н. Задирака, Т. Коломоєць, В. Клиничук та ін.; за заг. ред. П. Діхтієвського, В. Пашинського. Рига : Baltija Publishing, 2022.

По-друге, в умовах глобалізації Україні необхідно адаптувати адміністративно-правові норми до міжнародних стандартів та практик. Дослідження економічної безпеки допомагає визначити найкращі практики для імплементації в національне законодавство.

Третім важливим аспектом є виклики трансформації. Українська економіка переживає трансформаційні процеси, пов'язані з інтеграцією в європейський простір та реформами. Це створює потребу в нових адміністративно-правових механізмах, які можуть забезпечити економічну безпеку та стабільність. Також економічна безпека тісно пов'язана з соціальною справедливістю та забезпеченням прав громадян. Вивчення цієї проблематики сприяє розвитку адміністративно-правових норм, які захищають економічні права та інтереси населення.

Крім того, дослідження економічної безпеки стимулює впровадження системного підходу до управління ресурсами та ризиками. Це важливо для підвищення ефективності роботи державних органів, що, в свою чергу, впливає на стабільність і розвиток економіки. Останнім, але не менш важливим аспектом є аналіз загроз та управлінські рішення. Вивчення економічної безпеки дозволяє здійснювати глибший аналіз потенційних загроз і ризиків для економіки, що є важливим для напрацювання ефективних управлінських рішень у сфері адміністративно-правового регулювання¹. Так, дослідження економічної безпеки допомагає формувати сучасну правову базу, що відповідає викликам часу та потребам суспільства.

В українській правовій доктрині окремі проблеми забезпечення національної безпеки з точки зору адміністративно-правового регулювання досліджувалися у наукових працях таких науковців, як В. О. Антонов, С. М. Гусаров, А. Т. Комзюк, А. М. Куліш, Р. С. Мельник, О. М. Музичук, В. В. Сокурченко, Р. В. Шаповал та інші вчені. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, вчені фактично поза своєю увагою залишили актуальні проблеми, пов'язані зі значенням, завданнями та принципами забезпечення економічної безпеки держави.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути значення, завдання та принципи забезпечення економічної безпеки держави. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити значення забезпечення економічної безпеки держави в контексті формування фінансової стійкості, ефективного використання ресурсів, розвитку стратегічних галузей, підтримки соціального миру та стабільності, реалізації соціальної політики, спрямованої на зниження рівня бідності, підвищення якості життя та створення робочих місць; встановити весь комплекс завдань забезпечення економічної безпеки як комплексних заходів, спрямованих на захист економічних інтересів держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також на підтримку стабільного розвитку

986 с.

¹ Шуміло О. С. Системний підхід під час дослідження економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 5. С. 651.

національної економіки; опрацювати принципи забезпечення економічної безпеки держави як основоположні правила та норми, які регулюють діяльність державних органів і підприємств для створення стабільного, стійкого та конкурентоспроможного економічного середовища.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека держави є однією з ключових складових національної безпеки, що забезпечує стабільність, конкурентоспроможність і сталий розвиток країни. Вона передбачає захист економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, підтримку макроекономічної стабільності та створення умов для зростання національної економіки. Високий рівень економічної безпеки сприяє фінансовій стійкості, ефективному використанню ресурсів, розвитку стратегічних галузей, покращенню рівня життя населення та підвищенню інвестиційної привабливості країни¹.

Основними завданнями забезпечення економічної безпеки є захист національних економічних інтересів, запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам, формування ефективної фінансової та монетарної політики, що сприятиме збереженню стабільності національної валюти, контролю над рівнем інфляції та боргового навантаження. Важливим аспектом є підтримка економічної незалежності держави шляхом зменшення залежності від зовнішніх фінансових ринків, диверсифікації експорту та імпорту, а також розвитку внутрішнього виробництва.

Значну роль відіграє забезпечення продовольчої, енергетичної та технологічної безпеки, що передбачає розвиток власної промисловості, впровадження інновацій та підтримку стратегічних галузей економіки. Також необхідно здійснювати ефективну боротьбу з тіньовою економікою та корупцією, що дозволить знизити рівень ухилення від сплати податків, контрабанди та інших нелегальних економічних явищ. Окрім цього, важливим завданням є створення стійкої соціальної політики, що гарантуватиме гідний рівень життя населення, соціальний захист уразливих верств та зменшення рівня безробіття².

Забезпечення економічної безпеки держави базується на низці ключових принципів. Одним із них є принцип суверенітету та незалежності, що передбачає самостійне визначення державою економічної політики та недопущення критичної залежності від зовнішніх чинників. Комплексність означає необхідність врахування всіх аспектів економічної безпеки, включаючи фінансову, енергетичну, соціальну та технологічну складові. Важливим є принцип адаптивності, що забезпечує гнучкість економічної політики та швидке реагування на внутрішні й зовнішні загрози.

Також необхідне стратегічне планування та прогнозування, що дозволяє передбачати потенційні ризики та розробляти заходи для їх нейтралізації. Законність і прозорість передбачають ефективне законодавче

¹ Фінансова безпека держави: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Гукалюк А.В., Стаσιшин А.В., Слобода Л.Я.] Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2024. С. 98.

² Ревкова А. В. Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення населення України : дис. ... д-ра філософії : 051 «Економіка». Вінниця, 2023. С. 63.

регулювання економічної діяльності, боротьбу з корупцією та детінізацію економіки. Принцип інноваційності та конкурентоспроможності акцентує увагу на підтримці науки, високотехнологічного виробництва та підприємництва як запоруки довгострокового економічного зростання. Останнім, але не менш важливим, є принцип економічної стійкості, що полягає у здатності держави витримувати кризові явища, мінімізувати їхні наслідки та забезпечувати швидке відновлення економіки¹.

Так, забезпечення економічної безпеки держави є комплексним процесом, що вимагає системного підходу, координації дій усіх рівнів влади, бізнесу та громадянського суспільства. Ефективна політика в цій сфері дозволить не лише уникнути потенційних загроз, але й створити умови для сталого економічного розвитку, зміцнення позицій держави на міжнародній арені та підвищення добробуту населення.

Також забезпечення економічної безпеки держави тісно пов'язано з системою правового регулювання, що передбачає дотримання законодавства, яке регулює економічні відносини, захищає власність, інвесторів та споживачів. Це включає в себе ефективну правозахисну діяльність, боротьбу з корупцією та забезпечення правової визначеності, що сприяє стабільності економіки та підтримує довіру до державних інститутів. Правове регулювання економічної безпеки забезпечує механізми контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та запобігання економічним злочинам, що, у свою чергу, забезпечує стійкість економічної системи держави².

Натомість, значення забезпечення економічної безпеки держави в соціально-політичному аспекті полягає в підтримці соціального миру та стабільності, оскільки економічна безпека безпосередньо впливає на добробут громадян. Це передбачає реалізацію соціальної політики, спрямованої на зниження рівня бідності, підвищення якості життя та створення робочих місць.

Забезпечення економічної безпеки також включає в себе активну участь держави у формуванні інститутів громадянського суспільства, розвиток демократії та забезпечення участі населення в ухваленні рішень, що впливають на економічну політику, що підвищує легітимність державної влади та довіру громадян.

Водночас завдання забезпечення економічної безпеки полягає в реалізації комплексних заходів, спрямованих на захист економічних інтересів держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також на підтримку стабільного розвитку національної економіки. Це також охоплює формування та реалізацію стратегії, що охоплює виявлення, оцінку та управління економічними ризиками з метою запобігання негативним впливам на економіку і забезпечення її стійкості.

¹ Ховпун О. С. Вплив корупційних злочинів на економічну безпеку держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 571.

² Гбур З. В. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика : монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня "Рута"», 2018. С. 306.

Завдання забезпечення економічної безпеки включає в себе не тільки захист критичної інфраструктури і стратегічних ресурсів, але й створення умов для ефективного функціонування ринку, підтримки інвестиційної привабливості та соціальної стабільності. Це є ключовим елементом державної політики, який передбачає координацію дій різних державних органів і установ для досягнення балансу між економічним розвитком і безпекою¹.

Принципи забезпечення економічної безпеки держави – це основоположні правила та норми, які регулюють діяльність державних органів і підприємств для створення стабільного, стійкого та конкурентоспроможного економічного середовища, здатного протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Вони включають набір основних ідей та стратегій, які визначають підходи до захисту національних економічних інтересів, гарантують стабільність економічної системи та сприяють розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

Ці принципи також являють собою базові засади, що визначають пріоритети та механізми політики, спрямованої на запобігання ризикам і загрозам для економічної системи, підтримку її цілісності та функціональності, а також забезпечення соціально-економічної стабільності. Крім того, принципи забезпечення економічної безпеки держави формують ключові критерії та методології, що забезпечують захист національних економічних інтересів від негативних зовнішніх і внутрішніх впливів, сприяють збереженню економічного суверенітету та розвитку національної економіки².

Зауважимо, що згадані принципи охоплюють різні аспекти економічної безпеки, такі як фінансова стабільність, захист інвестицій, контроль за стратегічними ресурсами, забезпечення енергетичної незалежності, а також підтримка інновацій і технологічного розвитку. Вони сприяють створенню сприятливого бізнес-середовища, що забезпечує залучення внутрішніх та іноземних інвестицій, розвиток підприємництва та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Принципи забезпечення економічної безпеки також передбачають активну співпрацю з міжнародними партнерами для обміну інформацією та досвідом, а також для спільної протидії загрозам, які можуть виникати на глобальному рівні. З огляду на сучасні виклики, такі як кіберзагрози, зміни клімату, тероризм і економічні санкції, важливо, щоб держави впроваджували адаптивні стратегії, які дозволяють швидко реагувати на нові виклики та зберігати стабільність економіки.

Так, принципи забезпечення економічної безпеки держави є комплексним і багатогранним поняттям, що охоплює як внутрішні, так і

¹ Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва, та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. С. 218.

² Ніколаєнко Ю. В. Організаційно-економічний механізм регулювання економічної безпеки національної економіки. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5279>.

зовнішні фактори, спрямовані на створення умов для стабільного розвитку та процвітання національної економіки. Успішна реалізація цих принципів є запорукою соціально-економічної стабільності та безпеки держави в цілому.

Висновки. Таким чином, у даному підрозділі детально розглянуто значення, завдання та принципи забезпечення економічної безпеки держави, що підкреслює її критичну роль у стабільному розвитку країни. Економічна безпека є фундаментальним елементом загальної безпеки держави, оскільки вона забезпечує стабільність економічних систем, захист національних інтересів та підтримку соціальної стабільності.

Доведено, що економічна безпека держави є однією з ключових складових національної безпеки, що забезпечує стабільність, конкурентоспроможність і сталий розвиток країни. Вона передбачає захист економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, підтримку макроекономічної стабільності та створення умов для зростання національної економіки.

Встановлено, що завдання забезпечення економічної безпеки – це конкретні цілі та напрями діяльності, які спрямовані на підтримку економічної стабільності та розвитку держави. Вони мають практичну спрямованість і визначають, що саме необхідно робити для мінімізації економічних загроз та зміцнення стійкості національної економіки.

Визначено, що основними завданнями забезпечення економічної безпеки є захист національних економічних інтересів, запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам, формування ефективної фінансової та монетарної політики, що сприятиме збереженню стабільності національної валюти, контролю над рівнем інфляції та боргового навантаження. Важливим аспектом є підтримка економічної незалежності держави шляхом зменшення залежності від зовнішніх фінансових ринків, диверсифікації експорту та імпорту, а також розвитку внутрішнього виробництва. Значну роль відіграє забезпечення продовольчої, енергетичної та технологічної безпеки, що передбачає розвиток власної промисловості, впровадження інновацій та підтримку стратегічних галузей економіки. Також необхідно здійснювати ефективну боротьбу з тіньовою економікою та корупцією, що дозволить знизити рівень ухилення від сплати податків, контрабанди та інших нелегальних економічних явищ.

З'ясовано, що принципи забезпечення економічної безпеки держави – це основоположні правила та норми, які регулюють діяльність державних органів і підприємств для створення стабільного, стійкого та конкурентоспроможного економічного середовища, здатного протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Вони включають набір основних ідей та стратегій, які визначають підходи до захисту національних економічних інтересів, гарантують стабільність економічної системи та сприяють розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

Акцентовано увагу на тому, що забезпечення економічної безпеки держави базується на низці ключових принципів. Одним із них є принцип суверенітету та незалежності, що передбачає самостійне визначення

державою економічної політики та недопущення критичної залежності від зовнішніх чинників. Комплексність означає необхідність врахування всіх аспектів економічної безпеки, включаючи фінансову, енергетичну, соціальну та технологічну складові. Важливим є принцип адаптивності, що забезпечує гнучкість економічної політики та швидке реагування на внутрішні й зовнішні загрози. Також необхідне стратегічне планування та прогнозування, що дозволяє передбачати потенційні ризики та розробляти заходи для їх нейтралізації. Законність і прозорість передбачають ефективне законодавче регулювання економічної діяльності, боротьбу з корупцією та детінізацію економіки. Принцип інноваційності та конкурентоспроможності акцентує увагу на підтримці науки, високотехнологічного виробництва та підприємництва як запоруки довгострокового економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гбур З. В. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика : монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня "Рута"», 2018. 408 с.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва, та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
3. Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика : колективна монографія / Є. Герасименко, П. Діхтієвський, Н. Задирака, Т. Коломоець, В. Клиничук та ін.; за заг. ред. П. Діхтієвського, В. Пашинського. Рига : Baltija Publishing, 2022. 986 с.
4. Ніколаєнко Ю. В. Організаційно-економічний механізм регулювання економічної безпеки національної економіки. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5279>.
5. Рєвкова А. В. Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення населення України : дис. ... д-ра філософії : 051 «Економіка». Вінниця, 2023. 185 с.
6. Фінансова безпека держави: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Гукалюк А.В., Стасишин А.В., Слобода Л.Я.] Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2024. 680 с.
7. Ховпун О. С. Вплив корупційних злочинів на економічну безпеку держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 570–572.
8. Шуміло О. С. Системний підхід під час дослідження економічної безпеки підприємства роздрібної торгівлі. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 5. С. 650–653.

Стаття надійшла до редакції 25.07.2025

Oleksandr S. SOKOLOV,

Postgraduate Student

*(Kyiv University of Intellectual Property and Law of the National University
"Odesa Law Academy", Kyiv, Ukraine)*

THE MEANING, TASKS AND PRINCIPLES OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

The article proves that the economic security of the state is one of the key components of national security, ensuring stability, competitiveness and sustainable development of the country. It involves protecting economic interests from internal and external threats, supporting macroeconomic stability and creating conditions for the growth of the national economy.

It is determined that the main tasks of ensuring economic security are to protect national economic interests, prevent external and internal threats, form an effective financial and monetary policy that will help maintain the stability of the national currency, control inflation and debt burden.

It is found that the principles of ensuring the economic security of the state are the fundamental rules and norms that regulate the activities of state bodies and enterprises to create a stable, sustainable and competitive economic environment capable of resisting internal and external threats. They include a set of basic ideas and strategies that determine approaches to protecting national economic interests, guaranteeing the stability of the economic system and contributing to the development of the national economy in the context of globalization.

Key words: *ensuring the economic security of the state, meaning, tasks, principles, national security, economic interests of the state, system of legal regulation.*